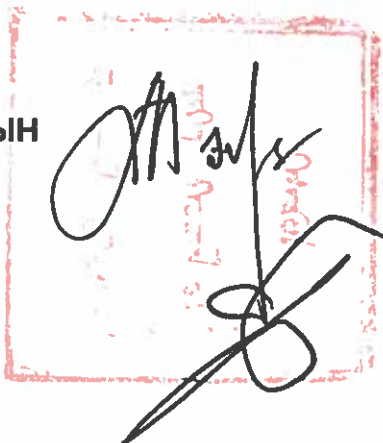

**БАТЛАВ.
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН**

Г.ТЭМҮҮЛЭН

С.БЯМБАЦОГТ

“ТОГТООЛЫН ХАВСРАЛТАД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ” МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг. Улсын Их Хурлын тогтоолд нэмэлт оруулах үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын 1998 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн “Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай” 05 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтад нэмэлт оруулах үндэслэл, шаардлагыг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

1.1 Улсын Их Хурлын тогтоолд нэмэлт оруулах хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.2-д зааснаар эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1-д 1.Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна хэмээн хуульчилсан. Монгол Улсын Их Хурлаас иргэний энэхүү үндсэн эрх, эрх чөлөөг байнга баталгаажуулан хамгаалахыг эрмэлзсээр ирсэн.

Монгол Улсын Их Хурал 2018 оны 01 дүгээр сарын 05-ны өдөр “Агаарын бохирдлыг бууруулахтай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” тогтоолыг баталсан бөгөөд тогтоолын 4 дэх хэсэгт “..... зохист хэмжээнээс их хорт утаа ялгаруулж байгаа авто тээврийн хэрэгсэл, зориулалтын бус түлш хэрэглэн химийн хорт бодис ялгаруулж агаарын чанар, нийгмийн эрүүл мэндэд хохирол учруулж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг чангатгаж, таслан зогсоох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;” талаар тусгасан. Гэтэл сүүлийн жилүүдэд хууль тогтоогчийн дээрх бодлого, Үндсэн хуулиар тунхагласан хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөг хөндсөн үйлдэл гарах боллоо. Тухайлбал: автомашинаас ялгарах хорт утааг шүүх зориулалттай нүүрсэн янданг хулгайн аргаар болон сайн дураар худалдан борлуулах, улсын хилээр гаргах үйлдэл ихээр гарах болсон нь Нийслэлийн агаарын бохирдлыг үлэмж хэмжээгээр нэмэгдүүлэх болсныг холбогдох судалгааны байгууллагууд танилцуулах болжээ. Өөрөөр хэлбэл автомашины нүүрсэн яндагийн талаар зохицуулсан хууль, эрх зүйн акт байхгүй байна. Иймд Монгол Улсын Их Хурлын 1998 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн “Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай” 05 дугаар тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулж, автомашины нүүрсэн янданг улсын хилээр гаргахыг хориглох барааны жагсаалтад оруулах талаар зохицуулах.

1.2. Практик шаардлага

Автомашины хөдөлгүүрээс ялгарах бохирдуулагч бодисууд нь хүний эрүүл мэндэд хор хөнөөл учруулж, уур амьсгалын өөрчлөлтийг үүсгэдэг хүлэмжийн хийг нэмэгдүүлдэг. Бензин, дизель тулшийг шатаахад азотын давхар исэл, нүүрстөрөгчийн дутуу исэл, нүүрс устөрөгч, бензол, формальдегид зэрэг хортой 200 гаруй бодисууд (тулшний чанар болон бусад холбогдох хүчин зүйлсийн нөлөөллөөр 300 хүртэлх төрлийн хорт бодис ялгардаг) бий болохоос гадна хамгийн түгээмэл хүлэмжийн хий болох нүүрстөрөгчийн давхар ислийг ихээр үүсгэдэг. Америкийн нэгдсэн улсын Environmental Protection Agency байгууллагын хийсэн судалгаагаар хот суурин орчмын агаар мандал дахь бүх нүүрстөрөгчийн дутуу ислийн (CO) 95% нь автомашинаас ялгарч, жил бүр 1.7 тэрбум тонн хүлэмжийн хий үүсгэдэг болохыг тогтоосон байна. Автомашинаас ялгарах хорт бодисын хэмжээ ба түүнээс үүдэх агаарын бохирдлыг бууруулахын тулд олон улсад TA 9/2009, FR 9/2011, UN Reg 83, 70/220EC, 715/2007EC, 2017/1151, 692/2008EC, EURO-5 зохицуулалтууд болон холбогдох бусад бүх нийтээр дагаж мөрдөх баримт бичгээр автомашинаас ялгарах утаан дахь хорт бодисын хэмжээг бууруулах, саармагжуулах төхөөрөмжид тавигдах техникийн шаардлага болон утаанд агуулагдах хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг тогтоож, дагаж мөрдөх үүргийг үйлдвэрлэгчдэд хүлээлгэсэн байдаг. Тухайлбал Евро 5 стандарт 2009 оноос хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж, тус стандартаар хөдөлгүүрээс ялгарах утаан дахь хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг тогтоож, автомашин үйлдвэрлэгчид хорт бодисын хэмжээг зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнд хүртэл саармагжуулах боломжтой систем, төхөөрөмжөөр автомашиныг бүрэн тоноглож эрх бүхий олон улсын хяналтын байгууллагаар сорилт, туршилт хийлгэн баталгаажуулж зах зээлд нийлүүлдэг. Энэ нь автомашины нүүрсэн яндан буюу катализатор юм.

Олон улсын зах зээлд цагаан алт, родий, палладий зэрэг үнэт металлуудын эрэлт ихсэж, үнэ нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор автомашины нүүрсэн яндан /катализатор/-ыг дахин боловсруулж үнэт метал гарган авч худалдаалах хандлага ихээхэн гарч байна. Мөн Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсаас агаарын бохирдол, утаатай тэмцэх зорилгоор утаа их хаядаг автомашиныг замын хөдөлгөөнд оролцуулахгүй байх хууль гарч, сайн шүүлтүүртэй яндангийн эрэлт хэрэгцээ нэмэгдсэн нь эдэлгээ удаантай, шүүлтүүр сайтай элемент агуулдаг Япон Улсад үйлдвэрлэгдсэн хабрид автомашинуудын нүүрсэн яндангийн эд ангийг хулгайлах гэмт хэргийн гаралт нэмэгдсэн бөгөөд иргэд сайн дураараа өөрийн болон бусдын автомашины нүүрсэн янданг худалдан борлуулах, үнэ нэмж дамлан зарах үйлдэл эрх ихэссэн.

Мэргэжлийн байгууллагын ирүүлсэн мэдээллээс үзэхэд 2022 оны 03 дугаар сарын 25-ны өдрийн байдлаар улсын хэмжээнд 1.259.868 автомашин хөдөлгөөнд оролцож байгаагаас нийслэлд 676.974, орон нутагт 582.894 автомашин хөдөлгөөнд оролцож байна. Нийслэл хотын хэмжээнд тоёота приус маркийн 133.235 автомашин хөдөлгөөнд оролцож байна. Цагдаагийн байгууллагад сүүлийн 4 жилийн байдлаар автомашины зөөлөн яндан алдагдсан дуудлага, мэдээлэл 892 бүртгэгдсэн бөгөөд 2021 онд 129, 2022 оны нэгдүгээр улирлын байдлаар 19 гэмт хэрэг байна.

Монгол Улсад автомашины нүүрсэн янданг авдаг сүлжээ үүссэн бөгөөд Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсруу хил нэвтрүүлэн худалдан борлуулдаг. Гаалийн Ерөнхий Газраас ирүүлсэн мэдээллээс үзэхэд 2020-2021 оны хооронд Улсын хилээр катализаторын хаягдал нэрээр 27 тонн 585 кг автомашины нүүрсэн янданг хилээр гаргасан байна. Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглосон барааны

жагсаалтад багтдаггүй тул хулгайн замаар болон бусад байдлаар цугларсан нүүрсэн янданг энгийн горимоор гаалийн бүрдүүлэлт хийж улсын хилээр нэвтрүүлдэг байна.

Автомашинь хөдөлгүүрээс ялгарах утаанд агуулагддаг онц аюултай нүүрстөрөгчийн дутуу исэл (CO), нүүрс устөрөгч (HC), азотын исэл (NOx), хортой бохирдуулагч, утаа үүсгэгч бодисууд, хүхрийн исэл, тоосонцор, хар тугалганы нэгдлүүд, альдегид, бензапирен болон бусад 200 гаруй химийн хорт бодисууд катализаторгүй тохиолдолд шууд агаар мандалд цацагдаж ноцтой аюулд хүргэдэг учраас катализаторыг салгаж авах, зарах, хулгайлах зөрчил нь хүн болон хүрээлэн буй орчны эсрэг хийж буй онц аюултай үйлдэл гэж олон улсад үздэг.

Дээрх үндэслэлээр Монгол Улсын Их Хурлын 1998 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн “Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай” 05 дугаар тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулж, автомашины нүүрсэн янданг улсын хилээр гаргахыг хориглох барааны жагсаалтад оруулах замаар эрэлтийг хязгаарлаж, гарч буй гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжтэй үйлдлүүд болон агаар орчны бохирдол үүсгэгч томоохон эх үүсвэр болсон автомашинаас ялгарч буй утааг бууруулах боломжийг бүрдүүлэх юм.

Хоёр. Тогтоолын зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Тогтоолын төсөл 2 зүйлтэй, Монгол Улсын Их Хурлын 1998 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн “Улсын хилээр нэвтрүүлэхийг хориглох, тарифын бус бусад хязгаарлалт тогтоох бүлэг барааны жагсаалтыг батлах тухай” 05 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3 дахь хэсэгт нэмэлт оруулж, автомашины нүүрсэн яндан, нүүрсэн яндангийн хаягдлыг улсын хилээр гаргахыг хориглохоор тогтоолын төсөлд тусгасан болно.

Гурав. Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл батлагдсанаар гарах эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл батлагдсанаар төсвөөс нэмэлт зардал шаардагдахгүй бөгөөд автомашины нүүрсэн янданг хулгайлах гэмт хэрэг болон сайн дураар худалдан борлуулах, дамлан зарах, улсын хилээр нэвтрүүлэх үйлдэл таслан зогсоогдох бөгөөд агаар орчны бохирдол, ялангуяа Улаанбаатар хотын хэмжээнд нүүрсэн яндангүй автомашинаас ялгарч буй утаа багасах, агаарын бохирдлыг бууруулахад нөлөөлнө. Түүнчлэн автомашины нүүрсэн янданг хууль бусаар улсын хил нэвтрүүлэгч иргэн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хуулийн 18.5 дугаар зүйлд зааснаар Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх боломжтой болно.

Дөрөв. Тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай уялдсан байдал, уг тогтоолыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаарх санал

Тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон холбогдох бусад хуультай нийцсэн байх бөгөөд бусад хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй.